

Blues in de onderduik

ILLUSTRATIE: GIES HEEVEL

Een Nederlandse speelfilm op het thema jazz of blues is bij mijn weten nog niet gemaakt, en dat wordt toch wel tijd na een kleine eeuw jazz- en filmhistorie. Ik zal niet pretenderen dat ik producers en regisseurs op hun vakgebied deskundig advies kan geven, maar in dit geval dringt de conclusie zich onweerstaanbaar op: het zojuist verschenen boek *Boom's Blues* biedt het perfecte gegeven voor een prachtige film. In zeven woorden samengevat: *Round Midnight meets High Fidelity meets Zwartboek*.

Het is in feite een boek over een boek, met als ondertitel: 'Muziek, journalistiek en vriendschap in oorlogstijd'. Wim Verbei, bluesjournalist sinds meer dan veertig jaar, wijdde zich vanaf 1996 aan speurwerk dat nu is bekroond met een tweevoudige publicatie: een decennialang verloren gewaande baanbrekende Nederlandse studie over de blues, voorafgegaan door de fascinerende ontstaansgeschiedenis van het manuscript zoals Verbei die heeft gereconstrueerd. De 21-jarige student kunstgeschiedenis Frans Boom koesterde in 1941 een stoutmoedige ambitie: hij wilde een algemene studie van de Amerikaanse blues schrijven. Hoe stoutmoedig dat was, mag blijken uit het feit dat zoiets in Amerika en Engeland pas een kleine twintig jaar later werd ondernomen, door Samuel Charters (*The Country Blues*, 1959) en Paul Oliver (*Blues Fell This Morning: The Meaning Of The Blues*, 1960). Boom was van gefortuneerde komaf en kon mede daardoor een uitgebreide blues-platencollectie opbouwen, waarbij vooral de teksten zijn aandacht hadden. De eerste werktitel luidde dan ook 'De litteraire

aspecten van de Blues'. Maar al spoedig verbreedde hij zijn plan, en dat confronteerde hem met een handicap: zijn tekort aan muzikale, laat staan musicologische kennis. Frans Boom moest dus op zoek naar een deskundige mede-auteur. Niet geremd door bescheidenheid zocht de jonge student meteen maar contact met de grootste Nederlandse autoriteit op dat gebied, de acht jaar oudere Will G. Gilbert. Vanaf dat moment ontspon zich een alle fantasie overtreffende tragikomedie, die de kern van *Boom's Blues* vormt.

Gilbert was voor de oorlog bekend geworden als redacteur van het maandblad *De Jazzwereld* en co-auteur (met mr. C. Poustochkine) van het eerste serieuze Nederlandse jazzboek. Die geloofsbriefjes werden tijdens de bezettingsjaren onherstelbaar besmeurd. Gilbert trad eind 1941 in dienst van het Departement van Volksvoorlichting en Kunsten, en gleed zo ver af dat hij in 1942 de auteur werd van het beruchte Verbod van negroïde en negritische elementen in dans- en amusementsmuziek. Het zou hem zijn leven lang blijven achtervolgen. Bizar genoeg leek Frans Boom, die zelf absoluut niet neigde tot collaboratie, in dit alles geen enkel beletsel te zien voor hun samenwerking. In zijn uitgebreide correspondentie met Gilbert wordt het taalgebruik in de blues tot in de kleinste details bediscussieerd, maar de toestand in bezet Nederland blijft vrijwel onbesproken. Surrealistisch wordt hun vriendschappelijke briefwisseling als Gilbert in 1943 een nog dubieuzer positie accepteert, als muziekredacteur van het onder nationaal-socialistische leiding staande dagblad *Het Volk* - terwijl Frans Boom tegelijkertijd moet onderduiken omdat hij als student weigert de loyaliteitsverklaring aan de Duitse bezetter te tekenen (eerder heeft hij het illegale Parool verspreid). Hun waarschuwingen gaan over en weer. Boom tot Gilbert: 'Raak je niet van de regen in de drup? [...] Dat je na de oorlog rekenschap van je daden zal moeten afleggen, zal je wel duidelijk zijn, denk ik.' Omgekeerd maakt Gilbert zich zorgen over zijn jonge vriend, maar toch vooral over de

vruchten van hun samenwerking: 'Ik kan de transcripties wel een beetje missen, maar zijn ze veilig bij je, wanneer je onverhoopt tegen de lamp loopt? [...] Het is een onprettig praatje, maar welke maatregelen heb je getroffen om mij alle bescheiden te doen toekomen wanneer je de sigaar bent?'

De volgende fase van de plot is haast voorspelbaar: ruzie tussen de auteurs. Gilbert zinspeelt op een snelle publicatie onder zijn naam, met Boom in een bescheiden bijrol. Boom begint Gilbert vanuit academisch oogpunt de les te lezen over diens slordige bronvermeldingen en onwetenschappelijke methodologie. Op die controversen loopt de samenwerking reddeloos spaak. Er resteert niets dan verwarring, die ertoe leidt dat vier achtereenvolgende mogelijkheden tot publicatie - van 1944 tot 1970 - in rook opgaan.

Frans Boom studeert na de oorlog af, wordt diplomaat en sterft in 1953 in Indonesië aan polio, nog geen 33 jaar oud. Will Gilbert wordt perschef van Zwolsmans roemruchte Exploitatie Maatschappij Scheveningen en overlijdt in 1967 op zijn 55ste.

Beetje weinig actie voor een spannende film? Ik ben niet toegekomen aan de boeiende sidelines: het voortdurende geldtekort van gezinshoofd Gilbert, die duizend gulden leent van de ondergedoken Boom en na de oorlog bezweert hem niet terug te kunnen betalen; de arrestatie en maandenlange hechtenis van Frans Booms moeder, die gedeporteerde joden heeft geholpen door hun geld en sieraden in bewaring te nemen; de postume veiling van Booms bluesplatencollectie, waarbij de hoogste bieder maar moet afwachten of hij de plaat waardig wordt gekeurd. En op het liefdesleven van Frans Boom (waarover Wim Verbei geheel zwijgt) mag de scenario-schrijver zijn verbeeldingskracht loslaten.

BERT VUIJSJE
www.bebopbusiness.com

Wim Verbei: *Boom's Blues - Muziek, journalistiek en vriendschap in oorlogstijd*. Uitgeverij In de Knipscheer (www.indeknipscheer.nl); € 34,50 (inclusief cd). ISBN 978-90-6265-667-7.